

Vec C-438/22

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

4. júl 2022

Vnútroštátny súd:

Sofijski rajonen sad

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

4. júl 2022

Žalobkyňa:

„Em akaunt BG“ EOOD

Žalovaná:

Zastrahovatelno akcionerno družestvo „Armeec“ AD

Predmet konania vo veci samej

Preskúmanie rozhodnutia o trovách konania, pretože súd znížil výšku požadovanej odmeny advokáta – časť trov konania – z dôvodu jej neprimeranosti

Predmet a právny základ návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Viazanosť vnútroštátnych súdov sadzbou minimálnej odmeny advokáta stanovenou organizáciou advokátov, ku ktorej advokáti patria na základe zákonnej povinnosti, pri znížení nákladov na advokáta jednej zo strán.

Článok 267 ods. 1 ZFEÚ

Prejudiciálne otázky

1. Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ, vykladaný v zmysle rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, chápať v tom zmysle, že vnútroštátne súde môžu neuplatňovať vnútroštátny právny predpis, podľa ktorého súd nie je oprávnený uložiť neúspešnému účastníkovi konania povinnosť nahradiť náklady na odmenu advokáta vo výške, ktorá je nižšia ako minimálna suma, ktorú stanovilo nariadenie vydané iba stavovskou organizáciou advokátov ako je Najvyššia advokátska rada (Bulharsko), ak nie je obmedzená na dosiahnutie legitímnych cieľov, a to nielen voči zmluvným stranám, ale aj voči tretím osobám, ktorým by mohla byť rozsudkom uložená povinnosť nahradiť trovy konania?

2. Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ, vykladaný v zmysle rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, chápať v tom zmysle, že legitímne ciele, ktoré odôvodňujú uplatňovanie ustanovenia vnútroštátneho právneho predpisu, podľa ktorého súd nie je oprávnený uložiť neúspešnému účastníkovi konania povinnosť nahradiť náklady na odmenu advokáta vo výške, ktorá je nižšia ako minimálna suma, ktorú stanovilo nariadenie vydané iba stavovskou organizáciou advokátov ako je Najvyššia advokátska rada (Bulharsko), sa majú považovať za stanovené zákonom a súd môže neuplatňovať vnútroštátnu právnu úpravu, ak nezistí, že tieto ciele boli v konkrétnom prípade prekročené, alebo treba skôr vychádzať z toho, že vnútroštátna právna úprava je neuplatniteľná, pokiaľ sa nezistí dosiahnutie týchto cieľov?

3. Ktorý z účastníkov konania má podľa článku 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 2 nariadenia (ES) č. 1/2003 v občianskoprávnom spore, v ktorom bola neúspešnému účastníkovi konania uložená povinnosť nahradiť trovy konania, preukázať existenciu legitímneho cieľa a primeranosť jeho sledovania prostredníctvom nariadenia o najnižšej možnej výške odmeny advokáta vydaného stavovskou organizáciou advokátov, keď sa navrhuje zníženie odmeny advokáta

z dôvodu jej nadmernosti: ten účastník konania, ktorý žiada uloženie povinnosti nahradiť trovy konania, alebo neúspešný účastník konania, ktorý žiada o zníženie odmeny?

4. Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ, vykladaný v zmysle rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, chápať v tom zmysle, že keď štátny orgán ako je Narodnoto sabranie (Národné zhromaždenie, Bulharsko) nariadením deleguje stanovovanie minimálnych cien na stavovskú organizáciu advokátov, musí výslovne uviesť špecifické metódy, ktorými sa má určiť primeranosť obmedzenia, alebo stavovskej organizácii musí byť uložená povinnosť objasniť tieto metódy pri vydávaní nariadenia (napríklad v odôvodnení návrhu alebo v iných prípravných dokumentoch), a ak sa takéto metódy nezohľadňujú, je súd prípadne povinný odmietnuť uplatňovať nariadenie bez toho, aby skúmal konkrétne sumy, a je existencia odôvodneného objasnenia takých metód postačujúca na to, aby sa dalo usudzovať, že právna úprava je obmedzená na to, čo je potrebné na dosiahnutie stanovených legitímnych cieľov?

5. V prípade zápornej odpovede na štvrtú otázku: Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ, vykladaný v zmysle rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, chápať v tom zmysle, že legitímne ciele, ktoré odôvodňujú uplatnenie ustanovenia vnútroštátneho právneho predpisu, podľa ktorého súd nie je oprávnený uložiť neúspešnému účastníkovi konania povinnosť nahradiť náklady na odmenu advokáta vo výške, ktorá je nižšia ako minimálna suma, ktorú stanovilo nariadenie vydané iba stavovskou organizáciou advokátov ako je Najvyššia advokátska rada (Bulharsko), a ich primeranosť vo vzťahu k účinkom na sumu konkrétne stanovenú pre danú vec, musí súd posúdiť a odmietnuť uplatniť túto sumu, ak prekračuje to, čo je potrebné na dosiahnutie cieľov, alebo musí súd dôkladne prešetriť druh kritérií stanovených v nariadení na určenie sumy a ich stvárnenie, a keď zistí, že v určitých prípadoch môžu presahovať to, čo je potrebné na dosiahnutie cieľov, musí dotknuté pravidlo ponechať neuplatnené vo všetkých prípadoch?

6. Ak sa za legitímny cieľ minimálnej odmeny považuje zaručenie kvalitných právnických služieb, dovoľuje potom článok 101 ods. 1 ZFEÚ, aby sa minimálne sumy stanovovali iba na základe druhu právnej veci (predmetu sporu), materiálneho záujmu na právnej veci a čiastočne podľa počtu uskutočnených pojednávaní bez toho, aby sa zohľadňovali ďalšie kritériá ako je existencia skutkovej zložitosti, uplatniteľné vnútroštátne a medzinárodné predpisy atď.?

7. Ak odpoveď na piatu otázku znie tak, že vnútroštátny súd musí osobitne pre každý prípad skúmať, či legitímne ciele zaručenia účinnej právnej pomoci môžu odôvodňovať uplatňovanie právnej úpravy minimálnej sumy odmeny, na základe akých kritérií má potom súd posudzovať primeranosť minimálnej sumy odmeny v konkrétnom prípade, ak zastáva názor, že minimálna suma je upravená s cieľom zaručiť účinnú právnu pomoc na vnútroštátnej úrovni?

8. Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 47 ods. 3 Charty základných práv vykladať v tom zmysle, že pri posudzovaní siedmej otázky sa má zohľadňovať právna úprava schválená výkonnou mocou o odmene, ktorú štát vypláca advokátom ustanoveným *ex officio* a ktorá – na základe zákonného odkazu – predstavuje maximálnu sumu náhrady úspešného účastníka konania zastúpeného právnym poradcom?

9. Má sa článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 47 Charty základných práv vykladať v tom zmysle, že vnútroštátny súd musí pri posudzovaní siedmej otázky uviesť výšku odmeny, ktorá stačí na dosiahnutie cieľa zaručiť kvalitnú právnu pomoc a ktorú musí porovnať s výškou vyplývajúcou z právnej úpravy, a musí vysvetliť dôvody výšky sumy, ktorú stanovil podľa vlastného uváženia?

10. Má sa článok 101 ods. 2 ZFEÚ v spojení so zásadami účinnosti vnútroštátnych procesnoprávných prostriedkov a zákazu zneužitia práva vykladať v tom zmysle, že keď vnútroštátny súd zistí, že rozhodnutie združenia podnikov porušuje zákazy obmedzovania hospodárskej súťaže tým, že svojim členom stanovuje minimálne tarify, bez toho, aby existovali oprávnené dôvody na takéto zásah, je povinný uplatňovať minimálne tarifné sadzby stanovené v tomto rozhodnutí, keďže odrážajú skutočné trhové ceny služieb, na ktoré sa toto rozhodnutie vzťahuje, pretože všetky osoby, ktoré poskytujú predmetnú službu, sú povinné byť členmi tohto združenia?

Citované predpisy práva Únie a judikatúra

ZFEÚ, článok 101 ods. 1 a 2

Charta základných práv Európskej únie, článok 47

Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy (Ú. v. ES L 1, 2003, s. 1; Mim. vyd. 08/002, s. 205), článok 2

Rozsudok Súdneho dvora z 23. novembra 2017, ČEZ Elektro Bãlgarija, spojené veci C-427/16 a C-428/16, EU:C:2017:890

Citované vnútroštátne predpisy

Konstitúcia na Republika Bãlgarija (Ústava Bulharskej republiky), články 121, 122, 124 a 134

Graždanski procesualen kodex (Občiansky súdny poriadok, ďalej len „GPK“), články 78, 162, 248, 280 a 288

Zakon za advokatura (zákon o advokácii, ďalej len „ZAdv“), články 36, 38, 113, 118, 121 a 132

Zakon za otgovornostta na daržavata i obštinite za vredi (zákon o zodpovednosti štátu a samospráv za škodu), články 1 a 5

Zakon za pravnata pomošt (zákon o právnej pomoci), články 6, 37 a 39

Naredba No 1 ot 9 juli 2004 g. na Visš advokacki savet za minimalnite razmeri na advokackite vaznagraždenia (nariadenie Najvyššej advokátskej rady č. 1 z 9. júla 2004 o minimálnych sumách odmien advokátov, ďalej len „NMRAV“ alebo „nariadenie Najvyššej advokátskej rady“), články 2 a 7, ako aj §§ 2a a 3

Naredba za zaplaštaneto na pravnata pomošt (nariadenie o platení za právnu pomoc), článok 25 a § 2

Tarifa za daržavnite taxi, koito se sabirat ot sād ilištata po Graždanski procesualen kodex (sadzobník poplatkov vyberaných súdmi podľa Občianskeho súdneho poriadku), články 1 a 3

Rozsudky Vārhoven administrativen sād (Najvyšší správny súd, Bulharsko, ďalej len „VAS“) č. 5485 z 2. mája 2017 a č. 5419 z 8. mája 2020, výkladové rozhodnutie VAS č. 1 z 15. marca 2017, rozsudky VAS č. 422 z 13. januára 2021, č. 4406 zo 14. apríla 2020 a č. 14894 z 2. decembra 2020, uznesenie VAS č. 875 z 22. januára 2018, uznesenia Vārhoven kasacionen sād (Najvyšší kasačný súd, Bulharsko, ďalej len „VKS“) č. 199 z 11. mája 2022, č. 437 z 12. decembra 2018, č. 138 z 15. marca 2021 a č. 28 z 21. januára 2022.

V bulharskom občianskom procesnom práve sa o otázke trov konania rozhoduje podľa ich konkrétnej výšky v rozhodnutí, ktorým sa konanie končí. Potom sa už o nich nemôže rozhodovať nanovo. V protiklade s rozhodnutím o veci samej, ktoré ten istý súd nemôže zmeniť, článok 248 GPK umožňuje odstránenie chýb a nedostatkov v prípade trov konania zo strany toho istého súdu ako predpoklad pre neskorší opravný prostriedok.

Článok 78 GPK stanovuje, že trovy konania, ktoré vznikli účastníkovi konania, ktorý mal vo veci úspech, hradí účastník konania, ktorý nemal vo veci úspech. Súčasťou trov konania je aj odmena advokáta, ktorú je účastník konania, ktorý nemal vo veci úspech, povinný nahradiť len ak je jej zaplatenie preukázané. Článok 78 ods. 5 GPK stanovuje možnosť zníženia tejto sumy len s ohľadom na odmenu advokáta, ak nie je príčinná súvislosť medzi nákladmi potrebnými na obhajobu v súdnom spore a sumami, ktoré úspešný účastník konania skutočne zaplatil. Tým sa zabraňuje tomu, aby sa na protistranu prenášali sumy, ktoré boli bez pričinenia konečného dlžníka stanovené príliš vysoko, pričom konkrétny dôvod (veľkorysosť, zneužitie atď.) sa neskúma. Takéto zníženie môže súd vykonať len na včas podaný návrh neúspešného účastníka konania. Podľa tohto ustanovenia môže súd znížiť odmenu na minimálnu výšku, avšak ak je vec komplikovaná z faktického alebo právneho hľadiska, súd odmenu znížiť nemôže alebo ju môže znížiť len na sumu vyššiu ako je minimálna suma. Medzi zástupcom a zastúpeným úspešným účastníkom konania zostáva zachovaná dojednaná suma.

Krátke zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

- 1 Hlavným predmetom konania vo veci samej pred vnútroštátnym súdom je žaloba podaná spoločnosťou „Em akaunt BG“ EOOD (žalobkyňa) proti spoločnosti „ZAD Armeec“ AD (žalovaná) o náhradu škody z poistenia majetku za krádež osobného motorového vozidla vo výške 16 112,32 BGN, ako aj o náhradu škody z dôvodu omeškania vo výške zákonného úroku 1 978,24 BGN. (Vnútroštátny súd) rozsudkom vydaným 16. februára 2022 tieto otázky rozhodol a žalobným žiadosťiam sčasti vyhovel.
- 2 V tomto prípade bola žalobkyňa zastúpená advokátom, ktorý už v písomnom vyhotovení žaloby žiadal, aby súd priznal žalobkyni odmenu advokáta. Bola predložená zmluva o platbách advokátovi vo výške 1070 BGN. Žalovaná vo svojom vyjadrení k žalobe namietala, že odmena advokáta žalobkyne je nadmerná.
- 3 Na prvom pojednávaní bol proces odročený. Na nasledujúcom pojednávaní boli akceptované písomné dôkazy predložené účastníkmi konania, vypočutý technický posudok o motorovom vozidle, pripustené zvýšenie nároku a súd sa odobral na záverečnú poradu. Na tom istom pojednávaní účastníci konania predložili výkazy trov konania, pričom žalobkyňa uplatnila 723,62 BGN na poplatkoch štátu, 125 BGN za znalecký posudok a 1 070 BGN na odmenu advokáta.
- 4 V časti odôvodnenia rozsudku týkajúcej sa trov konania senát vnútroštátneho súdu zastával stanovisko, že v rozhodnom čase a za trhových podmienok v Bulharsku bolo možné zaručiť kvalitnú pomoc advokáta za hodinovú sadzbu 42 BGN, že práca na prípade podľa úvahy súdu zaberala 23 hodín, a preto je odôvodnená odmena vo výške 943 BGN.
- 5 V odôvodnení o trovách konania sa vo vydanom rozhodnutí vnútroštátneho súdu uvádza, že podľa článku 78 ods. 5 GPK súd v prípade námietok prizná len časť skutočne zaplatenej odmeny advokáta, ktorá vzhľadom na zložitosť veci nie je nadmerná. Na konci tohto ustanovenia je stanovené, že súd nesmie priznať menej ako je minimálna suma podľa článku 36 ZAdv. Podľa rozsudku Súdneho dvora vo veci C-427/16 by posledné menované ustanovenie porušovalo článok 101 ods. 1 ZFEÚ v spojení s článkom 4 ods. 3 ZEÚ, ak by nebolo nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa. Senát vnútroštátneho súdu zastáva názor, že stanovenie minimálnych sadziieb, ktoré advokátovi zabezpečujú príjem, ktorý mu poskytuje dôstojnú existenciu, kvalitu plnenia jeho povinností a možnosť ďalšieho vzdelávania, je primerané vo vzťahu k legitímnemu cieľu zaručiť spoločnosti kvalitné advokátske služby. Senát vnútroštátneho súdu konštatuje, že hrubá sadzba, do ktorej ešte odmena nie je nadmerná, je 42 BGN za hodinu. V tomto prípade na kvalifikovanú právnickú prácu na posúdenie dôkazov a uplatniteľného práva pripadá až 5 hodín, na porady s klientom 3 hodiny, na skoncipovanie písomného vyhotovenia žaloby a stanoviska 12 hodín, na cestu a účasť na dvoch verejných súdnych pojednávaniach, ako aj na ich vyhodnotenie sú potrebné 3

hodiny, takže vynaložené úsilie treba na základe vyššie uvedenej sadzby ohodnotiť na 943 BGN.

- 6 Keďže žalovaná sa rozhodla dať sa obhajovať právnym poradcom, jeho odmena v tomto konaní bola stanovená na 201 BGN, pričom žalobkyni súd uložil povinnosť nahradiť jej časť pomerne podľa zamietnutej časti žaloby.
- 7 Obaja účastníci konania napadli rozsudok vo vzťahu k otázke poistenia, pričom žalobkyňa svojím opravným prostriedkom napadla aj otázku trov konania. Následne žalobkyňa podala na prvostupňovom súde aj výslovný návrh na preskúmanie. Žalobkyňa sa odvoláva na rozhodnutie Vърhoven kasacionen sad (Najvyšší kasačný súd), podľa ktorého je súd viazaný minimálnymi sumami stanovenými nariadením Najvyššej advokátskej rady. Ani formulácia „sú obmedzené na nevyhnutnú mieru“ v rozsudku Súdneho dvora neznamena, že by nesmela byť prekročená minimálna suma potrebná na dosiahnutie legitímneho cieľa. Okrem toho, súd musel vyhodnotiť skutkovú a právnu zložitosť veci a nie hodinovú sadzbu. Výpočet dostatočného príjmu je v rozpore s ústavnou zárukou práva na prácu.
- 8 Žalovaná žiadala návrh žalobkyne na zmenu náhrady trov konania zamietnuť.
- 9 Senát vnútroštátneho súdu je preto podľa procesného poriadku povinný nanovo posúdiť, či je dojednaná a zaplatená odmena nadmerná.
- 10 Súd konštatuje, že v Bulharsku v praxi neexistuje skutočne plnohodnotný trh pokiaľ ide o ceny advokátskych služieb v masovom segmente. Prevažujúci počet zmlúv sa formálne uzatvára na minimálnu sumu stanovenú Najvyššou advokátskou radou. Súd má pochybnosti o tom, že v nemalom počte prípadov sa písomne zachytí platba odmeny v tejto výške, aby bola neúspešnému účastníkovi konania uložená povinnosť túto odmenu nahradiť, bez toho, aby úspešný účastník konania skutočne zaplatil svojmu advokátovi plnú sumu.

Krátke odôvodnenie podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania

- 11 Súdny dvor vo svojom rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bălgarija, rozhodol, že bulharská právna úprava, ktorá jednak osobe, ktorá využíva služby advokáta, ukladá povinnosť zaplatiť mu odmenu, ktorá nesmie byť nižšia ako odmena stanovená nariadením vydaným stavovskou organizáciou advokátov, Najvyššou radou advokátov, a jednak súdu ukladá povinnosť, aby pri posudzovaní toho, či je odmena advokáta protistrany v procese nadmerná, neznížil odmenu pod túto minimálnu výšku, môže porušovať pravidlá hospodárskej súťaže, článok 101 ZFEÚ. Zároveň sa v rozsudku poukazuje na to, že táto protirečivosť možno nemôže byť zakázaná právom Únie, ak ide o ciele všeobecného prospechu, ktoré si vyžadujú takýto postup pri stanovovaní minimálnej odmeny – práve zo strany advokácie – a ak je spôsob, ktorým bolo toto uznesenie vydané, primeraný vo vzťahu k týmto cieľom.

- 12 Súdny dvor tak ponecháva na vnútroštátnom súde, aby posúdil, či sú pre služby prípustné minimálne cenové limity, ktoré stanovil orgán združenia podnikov, ktoré túto službu poskytujú a majú záujem nezlučiteľný s hospodárskou súťažou, t. j. aby formuloval výnimky zo zásadného zákazu podľa článku 101 ZFEÚ. Vyššie uvedená judikatúra a uvedené právne predpisy vyvolávajú v senáte vnútroštátneho súdu celý rad pochybností o tom, ako má uplatňovať nariadenie o minimálnych sumách odmien advokátov a akým spôsobom má určiť náklady na odmenu advokáta, ktorá nie je nadmerná a ktorú je povinný nahradiť neúspešný účastník konania.

Sféra osobnej kontroly – prvá otázka

- 13 Zdrojom nejasnosti je to, že sa nepriamo (incidentne) kontroluje zákaz uznesení a navzájom odsúhlasených spôsobov správania. Senátu vnútroštátneho súdu nie je známy žiadny prípad, v ktorom by medzi advokátom a jeho klientom vznikol spor o zákonnosť minimálnej odmeny, ale ako už bolo uvedené, existujú pochybnosti o tom, či priami spotrebiteľia skutočne zaplatili odmenu v plnej výške. Taktiež nie je známe, že by sa bol odohral spor medzi advokátom a Najvyššou advokátskou radou, keďže advokáti nemajú zásadný záujem napadnúť nariadenie návrhom na nižšie sumy, a disciplinárne konania podľa Zakon za advokaturata (zákon o advokácii) nepodliehajú súdnej kontrole. Ako už bolo opísané, združenie reaguje na každý návrh tretej osoby na zmenu nariadenia o minimálnych sumách odmeny advokáta (alebo výklad, ktorý toto nariadenie vyhlasuje za neplatné).
- 14 Záujem na preskúmaní zákonnosti minimálnych súm teda nemajú v prvom rade spotrebiteľia advokátskych služieb, ale nepriamo dotknuté osoby, ktoré majú túto cenu nahradiť. To platí aj pre tento prípad, ktorý je upravený článkom 78 ods. 5 GPK, a to, že na návrh neúspešného účastníka konania súd zníži sumu z odmeny advokáta zaplatenej úspešným účastníkom konania, ktorú mu musí nahradiť neúspešný účastník konania. Takéto otázky vznikajú v podstatnej časti, ak nie priam vo všetkých občianskoprávných a obchodných veciach, pretože účastník konania, ktorý sa obáva straty, má vždy záujem na tom, aby bol odsúdený na nižšiu sumu, a „štandardne“ (v každom prípade a bez potreby odôvodnenia) vznáša námietku nadmernej náhrady, druhá strana takmer vždy uplatňuje náklady, ktorých preukázaná výška nezodpovedá minimálnej sume, a ich zníženiu sa bráni, a suma dlhovaná podľa zákona nie je určená jasne.
- 15 Vnútroštátny súd potrebuje objasniť uplatniteľnosť výkladu podaného v spojených veciach C-427/16 a C-428/16 ČEZ Elektro Bãlgarija. Keďže ten, kto v tomto prípade napadol výšku odmeny advokáta, nie je zmluvnou stranou, musia byť odstránené pochybnosti niektorých vnútroštátnych súdov, že rozsudok Súdneho dvora sa uplatňuje len v niektorých prípadoch rozhodnutia o trovách konania a v iných nie. Podľa názoru senátu vnútroštátneho súdu treba zohľadniť, že rozsudok Súdneho dvora bol vydaný na základe starého znenia ustanovenia o odmene právneho poradcu v článku 78 ods. 8 GPK, avšak smerodajným v tomto

prípade bolo práve to, že toto znenie odkazovalo na pravidlá o odmenách advokátov podľa obvyklých trhových sadziieb.

- 16 V súvislosti s článkom 36 ZAdv stanovuje NMRAV hranicu zmluvnej voľnosti medzi advokátom a klientom, t. j. upravuje zákaz dojednať podľa vôle strán odmenu, ktorá je nižšia ako tá, ktorá vyplýva z povahy obhajoby. Avšak odkazovanie na NMRAV v súvislosti s článkom 78 ods. 5 GPK v sebe skrýva určité napätie, pretože vzhľadom na to, že súd nekoná podľa zmluvnej voľnosti, ale podľa kritéria spravodlivosti odmeny podľa skutkovej a právnej zložitosti veci, nikdy by nemohol stanoviť odmenu, ktorá je nižšia ako je spravodlivá odmena, takže hranica podľa nariadenia môže viesť len k stanoveniu vyššej odmeny ako je spravodlivá odmena. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na to, že prístup, ktorý sleduje senát vnútroštátneho súdu, v zásade vedie k tomu, že odmena nie je stanovovaná so zreteľom na najnižšiu možnú sadzbu, ale na priemernú trhovú sadzbu. V početných prípadoch, aj keď s menším materiálnym záujmom, odmena presahuje sumy podľa NMRAV.

Dôkazné bremeno a konkrétnosť skúmania – druhá až piata otázka

- 17 Čo sa týka cieľa sledovaného zákonodarcom, ktorým je zaručiť kvalitu advokátskych služieb, ani pre senát vnútroštátneho súdu ani v uvedenej judikatúre niet pochybností. (Určité pochybnosti naďalej existujú o tom, do akej miery je stanovené opatrenie v zásade vhodné na dosiahnutie tohto cieľa, a či to je jediný sledovaný cieľ.) Absencia výslovného odkazu na tento cieľ v zákone nie je problematická v tej miere, že samotné formálne pomenovanie určitého cieľa neposkytuje záruku toho, že práve tento cieľ bude sledovaný, a že opatrenia sú vo vzťahu k tomuto cieľu primerané.
- 18 Avšak o otázke incidentného stanovenia výšky odmeny v jednotlivom prípade, pri ktorom sú zaručené všeobecné záujmy, existuje veľké množstvo rôznych ponímaní. Preto treba skúmať aj to, kto mal posúdiť primeranú výšku odmeny: združenie, ktoré pri vydávaní nariadenia konalo ako normotvorca, alebo súd, ktorý koná vo veci, vo vzťahu k nariadeniu ako celku alebo ku konkrétnej forme vyjadrenia nariadenia.
- 19 V bulharskom práve existuje rozptýlená kontrola noriem: Zákonnosť podzákonných právnych aktov je možné preskúmať v osobitnom konaní o neplatnosti právneho aktu na správnom súde [článok 185 a nasl. Administratívnoprocesualek kodex (správny poriadok)], ale môže ju skúmať aj každý súd, vrátane civilného súdu, ktorý rozhoduje o uplatňovaní právneho aktu na konkrétny prípad, úprava ktorého je cieľom právneho aktu. [Bez toho, aby to bolo výslovne stanovené v zákone alebo v judikatúre, sa súdy v druhom prípade, t. j. podľa článku 15 ods. 3 Zakon za normativnite aktove (zákon o normatívnych právnych aktoch), prikláňajú k formálnemu a obsahovému skúmaniu a skúmaniu len tých procesných a hmotných väd, ktoré sú priamo zistiteľné bez dokazovania.] Bulharský súd je zároveň povinný zaručiť prednosť práva Európskej únie pred

bulharskými zákonmi a podzákonnými právnymi aktmi. V tomto smere treba skúmať, či súdy zaoberajúce sa určitou občianskoprávnou vecou musia pri posudzovaní existencie cieľa vo všeobecnom záujme a primeranosti prijatého opatrenia, ktoré vyžaduje Súdny dvor, posúdiť zlučiteľnosť v čase vydania právneho aktu alebo posudzovať konkrétnu právnu situáciu v každom jednotlivom prípade, ktorý prejednávajú.

- 20 Táto otázka musí byť analyzovaná aj z hľadiska nevyhnutnosti účinného uplatňovania práva Únie. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora vnútroštátny zákonodarca a vnútroštátne súdy uplatňujú právo Únie podľa svojho vnútroštátneho práva – takzvaná zásada „procesnej autonómie“ (článok 291 ZFEÚ).
- 21 Podľa článku 19 ods. 1 druhej vety ZEÚ sú vnútroštátne súdy povinné zabezpečiť účinné uplatňovanie práva Únie. Judikatúra tiež potvrdila zásadu, že procesnoprávne prostriedky vnútroštátneho práva musia byť také, aby subjektom práva nadmerne nest'ážovali výkon ich práv (pozri bod 5 rozsudku vo veci 33/76, Rewe-Zentralfinanz a Rewe-Zentral, bod 47 rozsudku vo veci C-224/01, Köbler, a bod 12 rozsudku vo veci C-312/93, Peterbroeck).
- 22 Na druhej strane sa javí, že väčšina vnútroštátnych súdov má pochybnosti o tom, či riešenie zastávané v rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, že ustanovenia uznesenia Najvyššej advokátskej rady sú v zásade v rozpore so zákazom podľa článku 101 ods. 1 ZFEÚ, je skutočne správne. Naopak, vnútroštátne súdy vychádzajú z toho, že pokiaľ sa výslovne nekonštatuje, že tieto predpisy boli vydané v rozpore s požiadavkami legitímneho cieľa a jeho primeraného sledovania, NMRAV je uplatniteľný. Z tohto dôvodu je dôkazné bremeno takéhoto porušenia v zásade na strane toho účastníka konania, ktorý žiada o zníženie odmeny. To vyžaduje aj jednoznačnú odpoveď na otázku, či sa uplatňuje domnienka neuplatniteľnosti uznesenia o minimálnych sumách odmeny advokátov a neuplatniteľnosť pripúšťa výnimky, alebo či sa naopak uplatňuje domnienka platnosti uznesenia až kým sa nepreukáže opak. Musí byť zodpovedaná aj otázka, kto musí dokázať existenciu oprávneného záujmu a primeranosť v procese, ktorý je vedený nie medzi účastníkom konania a jeho advokátom, ale medzi dvoma účastníkmi konania, z ktorých každý využíva služby advokáta.
- 23 Vzniká otázka, či pripustenie výnimky z článku 101 ZFEÚ predpokladá, že zákonodarca sám poskytol záruky pre dodržanie proporcionality pri vydávaní dotknutého rozhodnutia zo strany združenia ako je Najvyššia advokátska rada, alebo či existencia takýchto záruk nie je predpokladom prípustnosti výnimky a proporcionality musí v plnom rozsahu realizovať výlučne súd. V prvom prípade môže zákonodarca poveriť združenie, aby sumy stanovilo s prihliadnutím na určité metódy (napr. výpočet prevádzkových nákladov advokátov, inflácia, priradenie týchto nákladov ku konkrétnej právnickej činnosti), pričom toto skúmanie musí byť zdokumentované v postupe vydávania rozhodnutia (nariadenia). V druhom prípade by sa takéto preskúmanie muselo vykonať

nepriamo od prípadu k prípadu, čo je náročné v tom smere, že pri jednotlivých občianskoprávných sporoch súd nedisponuje konkrétnymi údajmi o činnosti advokátov ako samostatných podnikov. Vnútroštátny súd potrebuje usmernenia, či v prípade, že by takéto predchádzajúce skúmanie primeranosti malo byť povinné, absencia takéhoto skúmania je dostatočným dôvodom na konštatovanie, že vnútroštátny právny predpis a rozhodnutie vydané na jeho základe sú nezlučiteľné s pravidlami hospodárskej súťaže. V opačnom prípade by bolo treba skúmať, či existencia vážnych a podrobných dôvodov vydania NMRAV postačuje na jeho uplatňovanie, pokiaľ sa nepreukáže, že tieto dôvody sú simulované alebo logicky nesprávne.

- 24 V prípade, že ustanovenia nariadenia spočívajú na kritériách, ktoré čo do svojej povahy nezaručujú primeranosť obmedzení hospodárskej súťaže alebo v prípade ktorých sa ľahko dá konštatovať, že túto primeranosť v určitých situáciách nezaručujú, súd by mohol považovať vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá ho zaväzuje uplatňovať tieto obmedzenia, považovať za generálne neuplatniteľnú. Týmto spôsobom by sa združenie mohlo podnieť k vydaniu právneho aktu, ktorý zodpovedá požiadavkám práva Únie. Naproti tomu iný možný výklad predpokladá, že každé jednotlivé ustanovenie o sadzbách a jeho účinok sa musí preskúmať a odôvodniť v každom jednotlivom prípade.

Kritériá skúmania – šiesta až deviata otázka

- 25 Vnútroštátny súd potom potrebuje usmernenia o tom, či by sa pri skúmaní primeranosti pri uplatňovaní nariadenia mal nechať viesť v prvom rade kritériami, ktoré boli stanovené pri vydávaní nariadenia, pokiaľ vtedy existovala lepšia možnosť ich predvídať, alebo či by sám mal hľadať kritériá pre primeranosť výšky odmeny vzhľadom na požiadavku spravodlivej odmeny za kvalitnú právnu pomoc. Treba prihliadať na to, že žalobkyňa síce v tejto veci – sčasti s odvolaním sa na judikatúru VKS – spochybňuje výklad rozsudku Súdneho dvora, podľa ktorého minimálne sumy musia byť najnižšie, s akými je možné dosiahnuť cieľ, čo celkovo nie je sporné. Aj vnútroštátne zákonné kritériá prípustnosti obmedzenia slobody zmluvne dojednať nižšie ceny sú v praxi nesporné: Výška odmeny musí byť podľa ZAdv „spravodlivá a odôvodnená“ a podľa GPK musí zodpovedať „skutočnej právnej a skutkovej zložitosti“ právnej veci.
- 26 V praxi je však ťažké tieto elastické normy naplniť obsahom. Ako bolo vysvetlené vyššie, od vydania uvedeného rozsudku Súdneho dvora neexistuje vo vnútroštátnej judikatúre jednotné ponímanie toho, ako konkrétne sa má zabezpečiť uplatňovanie európskeho práva.
- 27 Treba zohľadniť, že odstupňovanie minimálnych súm podľa materiálneho záujmu (a dvoch ďalších kritérií: druhu právnej veci v niektorých prípadoch a počtu vykonaných pojednávaní) nie vždy verne odráža vynaložené úsilie. Niekedy ani najnižší limit verne nevypovedá o vynaloženom úsilí, zatiaľ čo regresívna škála nie je dostatočne výrazná a odmena za jednoduché právne veci môže byť

s pribúdajúcim záujmom relatívne vysoká. V zriedkavých prípadoch to môže byť aj naopak: V právnej veci bez materiálneho záujmu alebo s malým záujmom môže byť advokát nútený (z dôvodu absencie súťaže pracujú všetci za minimálne ceny) pracovať za odmenu, ktorá nie je primeraná komplikovanosti právnej veci.

- 28 Naproti tomu, ak má primeranosť od prípadu k prípadu skúmať súd, vznikajú ešte väčšie ťažkosti. Senát vnútroštátneho súdu má pochybnosti o tom, aké kritériá má použiť na preskúmanie primeranosti medzi nemateriálnym cieľom (kvalita poskytovania advokátskych služieb) a materiálnym obmedzením (výška odmeny). Na prvý pohľad je jediným spoločným meradlom množstvo práce vykonanej advokátom, ktoré sa z časového hľadiska považuje za objektívne meradlo pracovnej záťaže, avšak prax iných senátov takýto prístup nezdieľa. Je to značne sťažené aj tým, že v právnych veciach neexistujú ani výkazy o objeme vykonanej práce ani všeobecne uznávané trhové štandardy pre hodnotu služieb a ich vzťah k sledovanému cieľu, aby súd bol pri zodpovedajúcom uplatňovaní článku 162 GPK schopný podľa svojho uváženia stanoviť aj tieto parametre.
- 29 Ak nariadenie ako jediný právny akt, ktorý predstavuje priblíženie k skutočnej trhovej situácii v oblasti cien, nemožno uplatňovať priamo ani nepriamo, vzniká otázka, či vnútroštátne súdy smú použiť sadzby platieb za právnu pomoc obhajcov *ex offo*. Treba poukázať na to, že tieto sadzby by mali zaručiť minimálnu odmenu za kvalitnú advokátsku prácu, avšak štát, ktorý túto odmenu vypláca, ju v praxi stanovuje podstatne nižšie ako je to zakotvené v nariadení Najvyššej advokátskej rady. Avšak odkedy bol vydaný predchádzajúci rozsudok Súdneho dvora, zákonodarca zároveň schválil, že toto uznesenie sa použije ako východiskový bod a ohraničenie aj pre úspešných účastníkov konania, ktorí boli zastúpení právnym poradcom.
- 30 A napokon, ak nie je možné použiť žiadne normatívne kritérium a súd sa musí spoliehať na vlastné posúdenie, v súvislosti s povinnosťami vyplývajúcimi z článku 47 Charty základných práv, ktorá musí byť uplatniteľná, keďže vnútroštátne súdy pri vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže podľa článku 101 ZFEÚ neuplatňujú vnútroštátne právne predpisy, je potrebné vyjasniť i to, aké požiadavky treba klásť na odôvodnenie takéhoto súdneho rozhodnutia. Tieto požiadavky by mali ísť dvoma smermi: po prvé, či súd musí uviesť všetky hlavné kritériá, ktoré použil, a po druhé, či musí skúmať aj ich závažnosť, t. j. po stanovení konečnej sumy priznanej odmeny odôvodniť, ktoré kritériá mali akú matematickú váhu a ako to prispelo k výsledku. Druhé menované je prakticky takmer nerealizovateľné, keďže si to vyžaduje serióznu prípravu a štúdium trhu s advokátskymi službami, ktoré väčšina sudcov nemá k dispozícii mimo prípadov, ktoré prejednávajú.

Následky – desiatu otázka

- 31 Po vydaní rozsudku v spojených veciach C-427/16 a C-428/16, ČEZ Elektro Bãlgarija, niet vo vnútroštátnej judikatúre jednotného ponímania o tom, ako sa má

konkrétne zabezpečiť uplatňovanie práva Únie. V judikatúre VKS existujú, nakoľko vnútroštátny súd dokázal zistiť vyhľadávaním v systémoch právnych informácií, nasledujúce riešenia: (1) Neexistuje prípad, keď by VKS konštatoval, že nariadenie ide nad nevyhnutnú mieru, resp. že by bolo vykonané skúmanie na základe objektívnych kritérií. (2) V jednom prípade bolo rozhodnuté, že vec nesmie byť pripustená na kasačné konanie, keď odvolací súd predtým rozhodol, že sčasti neboli dodržané minimálne sadzby podľa nariadenia. (3) V jednom prípade VKS nepripustil kasačné konanie, pretože zastával názor, že rozsudok Súdneho dvora sa nevzťahuje na prípady podľa článku 78 ods. 5 GPK – odmena advokáta, pretože sa týkal článku 78 ods. 8 GPK – odmena právneho poradcu, ktorý predtým odkazoval na odmeny advokátov. (4) V niektorých prípadoch VKS nepripustil kasačné konanie s tým, že lakonicky konštatoval, že zistenia odvolacieho súdu, podľa ktorých odmena nesmie byť znížená pod minimálnu čiastku stanovenú nariadením, nie sú v rozpore s rozsudkom Súdneho dvora, podľa ktorého obmedzenia na minimálnu sumu musia byť limitované. (5) Len v dvoch prípadoch VKS pripustil kasačné sťažnosti o tejto otázke s konštatovaním, že minimálne sumy podľa nariadenia skutočne stále splňajú kritériá zavedené Súdny dvorom.

- 32 Vo väčšine prípadov sa sudy pokúšajú so všeobecnými odôvodneniami usudzovať, že ak je suma stanovená v nariadení o minimálnych sumách odmien advokátov, je vždy odôvodnená, alebo podľa vlastného uváženia stanoviť sumy, ktoré nie sú založené na objektívnych ukazovateľoch (pravdepodobne aby ušetrili čas). To napokon vedie k tomu, že je negované samotné chápanie objasnené Súdny dvorom, pretože pri absencii účinného kritéria je vo väčšine prípadov odopretá skutočná kontrola prípustnosti rozhodnutia združenia podnikateľov. Preto vzniká aj problém, či vyššie uvedené zistenia Súdneho dvora o účinnosti uplatňovania práva Únie pripúšťajú podobný prístup, a to uplatňovať rozhodnutie združenia podnikov porušujúce článok 101 ods. 1 ZFEÚ ako náhradu za ono samo.
- 33 Najmä s ohľadom na kasačnú judikatúru VKS treba na dôvažok k vyššie uvedeným úvahám poukázať na to, že o primeranosti porovnania so štátnymi poplatkami (ktoré je nesprávne: Sadzba minimálnej odmeny advokáta je nižšia ako štátny poplatok len v prípade záujmu v hodnote nad 10 000 BGN) možno pochybovať v tom smere, že justičný systém na rozdiel od advokátov nemusí byť samonosný. Senát vnútroštátneho súdu nechápe výraz „nadmerná hospodárska súťaž“ ani ako neželaný pojem. V skutočnosti môže zaručenie vyššej odmeny teoreticky znížiť nevyhnutnosť prevziať viac prípadov a zabezpečiť viac času na štúdium prípadov, prácu na nich a ďalšie vzdelávanie advokáta, ale nemôže zaručiť tieto ciele, pretože v oboch prípadoch, v prípade nižšej aj v prípade vyššej odmeny, množstvo vynaloženého úsilia závisí od svedomia advokáta. Prax, ktorú predpisuje VKS, a to akceptovať NMRAV ako uplatniteľné bez ohľadu na jeho znenie, nezávisle od osobitostí jednotlivého prípadu a bez ohľadu na hospodársku situáciu, v konečnom dôsledku vytvára združeniu „bianko šek“ na stanovovanie sadzieb.